

Inspectie Veiligheid Defensie
Ministerie van Defensie

Het Markiezaat

Onderzoek naar de besluitvorming
over het gebruik van de schietinrichting
Het Markiezaat

Colofon

Inspectie Veiligheid Defensie

Locatie

Brasserskade 227a
2497 NX Den Haag

Postadres

Postbus 90701
2509 LS Den Haag
MPC 58B

www.ivd.nl

Augustus 2019

Inhoudsopgave

	Voorwoord	4
	Samenvatting	5
	Beschouwing	7
1.	Inleiding	9
	Probleemstelling	9
	Centrale onderzoeksvragen en deelvragen	9
	Onderzoeksaanpak	9
	Afbakening onderzoek	10
	Doel van het rapport	10
	Opzet van het rapport	10
	Wederhoor	10
2.	Betrokken instanties	11
3.	Reconstructie van de besluitvorming	14
4.	Analyse	21
	Het besluit de schietinrichting niet meer te gebruiken	21
	Het gebruik van Het Markiezaat	21
	De Ministeriële Publicatie 40-30	22
	Informatievoorziening	23
5.	Actuele ontwikkelingen	24
	Inrichten van een database over schietinrichtingen	24
	Voortgang aanpassing MP 40-30	24
	Nieuw schietcomplex	25
6.	Conclusies en aanbevelingen	26
	Bijlage I Geraadpleegde bronnen	28
	Bijlage II Lijst van afkortingen	30

Voorwoord

De Inspectie Veiligheid Defensie (IVD) is in 2018 opgericht om als onafhankelijk toezichthouder de veiligheid bij Defensie te vergroten en het lerend vermogen van Defensie op dat terrein te versterken. De inspectie onderzoekt voorvallen en doet systeemgerichte en thematische onderzoeken.

Dit is het eerste rapport van de IVD. De inspectie heeft onderzocht hoe de besluitvorming over het gebruik van de schietinrichting Het Markiezaat en de communicatie hierover met de verschillende betrokkenen is verlopen. De inspectie komt op grond van dit onderzoek tot enkele aanbevelingen en verwacht dat de betrokken onderdelen deze uitvoeren en de IVD informeren over de voortgang.

De inspectie dankt alle betrokkenen voor hun constructieve medewerking. Samen staan we voor de taak Defensie veiliger te maken. Iedere medewerker moet immers elke dag in een veilige omgeving haar of zijn werk kunnen doen. De praktijk wijst uit dat dit geen vanzelfsprekendheid is. Veiligheid vergt daarom aandacht, steeds weer.

De Inspecteur-Generaal Veiligheid,
Wim Bargerbos

Samenvatting

Op 6 oktober 2018 uitten defensiemedewerkers via de media hun bezorgdheid over hun gezondheid tijdens schietoefeningen van het Korps Commandotroepen (KCT) in de schietinrichting Het Markiezaat in Bergen op Zoom. De mediaberichten verschenen kort nadat het KCT het gebruik van de 25 en 50-meterbanen van Het Markiezaat had gestaakt. Aanleiding voor de zorgen was het feit dat de directeur Plannen van de Defensiestaf in Den Haag al acht maanden eerder, in februari 2018, had besloten dat de 25 en 50-meterbanen van de schietinrichting in verband met te hoge concentraties schietgassen niet meer mochten worden gebruikt.

De Inspectie Veiligheid Defensie (IVD) is in dit onderzoek aan de hand van een reconstructie nagegaan hoe de besluitvorming over het gebruik van de schietinrichting Het Markiezaat is verlopen.

Na de eerste signalen over gezondheidsklachten tijdens schietoefeningen op Het Markiezaat, in 2014, besloot de commandant van het KCT het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid (CEAG) een meting te laten uitvoeren. Het CEAG rapporteerde zijn resultaten in juli 2015, vergezeld van concrete adviezen mocht het KCT het Markiezaat willen blijven gebruiken. In overeenstemming met de aanbeveling van het CEAG sprak de commandant met de eigenaar van Het Markiezaat af dat deze de afzuiginstallatie zou vervangen. In afwachting daarvan nam de commandant maatregelen om de blootstelling aan schietgassen te beperken. Hij liet de instructeurs rouleren, verlaagde de intensiteit van de schietoefeningen en liet meer pauzes inlassen. Nadat Het Markiezaat in juli 2016 de afzuiginstallatie verving, hield de commandant deze maatregelen in stand. Sindsdien was er tijdens het schieten dus feitelijk sprake van zowel technische aanpassingen, die het CEAG op zich voldoende achtte om blootstelling aan te hoge concentraties te vermijden, als van aanvullende maatregelen.

In februari 2018 besloot de directeur Plannen in Den Haag op grond van een CEAG-rapport van oktober 2017 de schietinrichting vanwege gezondheidsrisico's niet meer te gebruiken. De informatie over Het Markiezaat in dit rapport was echter achterhaald en niet meer in overeenstemming met de feitelijke situatie. Het KCT werd als gebruiker van de schietinrichting niet bij de besluitvorming betrokken en niet over het besluit geïnformeerd. Daardoor kon het KCT Den Haag niet wijzen op feitelijke onjuistheden en gingen de schietoefeningen nog geruime tijd door, met bezorgdheid onder medewerkers tot gevolg.

Op basis van haar onderzoek acht de IVD het niet waarschijnlijk dat medewerkers van Defensie na juli 2016 tijdens schietoefeningen structureel zijn blootgesteld aan te hoge concentraties schietgassen, al is dit alleen met zekerheid vast te stellen door een meting onder vergelijkbare omstandigheden uit te voeren. Defensie gebruikt de schietinrichting Het Markiezaat sinds oktober 2018 niet meer.

Het onderzoek laat voorts zien dat het zowel voor gebruikers, onder wie commandanten, als voor functionarissen elders in de defensieorganisatie moeilijk is vast te stellen of oefenen op een specifieke schietinrichting mogelijk en verantwoord is. De benodigde informatie is niet op één plek beschikbaar en moeilijk vindbaar en toegankelijk. Als dan ook nog de communicatie tussen onderdelen tekort schiet, leidt dit tot gebreken in de besluitvorming.

Beschouwing

Op basis van haar onderzoek concludeert de IVD dat de besluitvorming over het gebruik van de schietinrichting Het Markiezaat gebreken vertoont. De IVD komt daarom tot de volgende aanbevelingen.

Actualiseren van regelingen en procedures

Om de veiligheid van haar medewerkers te waarborgen richt Defensie een veiligheidsmanagementsysteem in. Belangrijke elementen van een dergelijk systeem zijn de afspraken die iedereen moet volgen om de veiligheid te waarborgen. Deze afspraken legt Defensie onder meer vast in regelingen en procedures. Het is van belang dat deze actueel worden gehouden. Als regelingen en procedures achterhaald raken en niet langer aansluiten op de actuele praktijk, zal de neiging van mensen snel afnemen deze serieus te nemen en toe te passen.

Uit het onderzoek naar de besluitvorming over Het Markiezaat blijkt dat de Ministeriële Publicatie 40-30 (MP 40-30) over de inrichting en het gebruik van schietinrichtingen al negen jaar niet meer is aangepast, hoewel de regeling zelf voorschrijft dat deze ten minste eens in de vijf jaar moet worden geëvalueerd. Ook incidenten zoals het schietongeval in Ossendrecht hebben tot nu toe niet geleid tot aanpassingen van de MP 40-30. Ondertussen blijft de oorspronkelijke regeling van kracht en gaat deze steeds meer afwijken van de praktijk.

De inspectie beveelt daarom aan dat Defensie de Ministeriële Publicatie 40-30 zo spoedig mogelijk aanpast en waarborgt dat regelingen en procedures actueel blijven. Dit houdt in dat Defensie deze direct aanpast en publiceert als de veiligheid daarom vraagt.

Toegankelijke informatie over schietinrichtingen

Waar regelingen en procedures ontbreken of verouderd zijn, moet Defensie kunnen vertrouwen op het initiatief en de professionaliteit van de medewerkers. Daarvoor is een goede informatiepositie van medewerkers een voorwaarde.

Uit het onderzoek blijkt dat de betrokkenen bij hun handelen oog hadden voor de gezondheidsrisico's. De commandant van het KCT liet onderzoek doen naar aanleiding van klachten en voerde de maatregelen uit die hem werden geadviseerd door de arbodienst (CEAG). De directeur Plannen van de Defensiestaf nam maatregelen toen hij twijfelde aan de veiligheid en de medewerkers uitten hun zorgen toen het er op leek dat zij schoten op banen die gesloten hadden moeten zijn. Uit het onderzoek blijkt echter ook dat de informatiepositie van de betrokkenen te wensen overliet. Dit is een direct gevolg van de versnipperde informatievoorziening en de onduidelijke verantwoordelijkheidsverdeling in de verouderde MP 40-30. Hierdoor misten alle betrokkenen essentiële informatie.

De inspectie beveelt daarom aan dat Defensie de informatie over schietinrichtingen bijeenbrengt en toegankelijk maakt voor alle betrokkenen.

Als informatie versnipperd en moeilijk toegankelijk is, is goede communicatie tussen de belanghebbenden des te belangrijker. Uit dit onderzoek blijkt dat de communicatie tekort schoot. Zo is het onderdeel dat direct werd geraakt door het besluit de schietinrichting niet langer te gebruiken, daarover niet geconsulteerd en niet direct geïnformeerd.

Dit is het eerste onderzoek van de IVD. De inspectie zal ook in komende onderzoeken aandacht besteden aan de actualiteit van regelgeving en procedures, de informatievoorziening en communicatie.

1 Inleiding

Op 6 oktober 2018, kort nadat het gebruik van de 25 en 50-meterbanen op de schietinrichting Het Markiezaat in Bergen op Zoom werd gestopt, uitten defensiemedewerkers via de media hun bezorgdheid over de blootstelling aan schietgassen tijdens schietoefeningen in deze schietinrichting. Aanleiding voor deze zorgen was het feit dat het Korps Commandotroepen (KCT) Het Markiezaat bleef gebruiken ondanks een besluit van de directeur Plannen van de Defensiestaf in Den Haag om de 25 en 50-meterbanen vanaf februari 2018 niet meer te gebruiken. Vanwege de bezorgdheid onder de betrokken defensiemedewerkers over hun veiligheid en gezondheid, besloot de Inspectie Veiligheid Defensie (IVD) op 8 oktober 2018 tot een onderzoek.

Probleemstelling

In oktober 2018 was er onduidelijkheid over de vraag of de banen van Het Markiezaat wel of niet mochten worden gebruikt voor schietoefeningen. De onduidelijkheid leidde tot bezorgdheid onder de betrokken medewerkers over hun veiligheid en gezondheid. Eerder, in 2014, was er sprake van gezondheidsklachten.

Centrale onderzoeksvragen en deelvragen

De centrale onderzoeksvragen zijn:

- Welke besluiten heeft Defensie vanaf de eerste signalen over gezondheidsklachten (in 2014) genomen over het gebruik van de schietinrichting Het Markiezaat?
- In hoeverre is daarbij de mogelijke blootstelling van medewerkers aan schietgassen meegewogen?

Deze vragen worden beantwoord met behulp van de volgende deelvragen:

- Welke besluiten heeft Defensie vanaf de eerste gezondheidsklachten in 2014 genomen over het gebruik van Het Markiezaat en hoe is de communicatie hierover verlopen?
- Welke informatie heeft Defensie gebruikt bij de afweging of medewerkers voldoende beschermd worden tegen te hoge concentraties schietgassen en was deze informatie toereikend?
- Waarom is er na februari 2018 toch nog geoefend op Het Markiezaat terwijl er was besloten de schietinrichting niet meer te gebruiken?

Onderzoeksaanpak

Om de centrale onderzoeks- en deelvragen te beantwoorden, heeft de IVD de volgende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd:

- Het onderzoeken van documenten over de procedures inzake het ontwerp en het gebruik van militaire schietinrichtingen.

- Het vergelijken van de feitelijke gang van zaken met het gestelde over het gebruik van schietinrichtingen.
- Het interviewen van betrokken personen en vertegenwoordigers van de betrokken instanties.
- Het bestuderen van de registratie van de besluitvorming en de informatievoorziening inzake Het Markiezaat op intranet, websites en in correspondentie.
- Het raadplegen van het voorvallenmeldingssysteem van Defensie.

Afbakening onderzoek

Dit onderzoek richt zich specifiek op de besluitvorming over het gebruik van de schietinrichting Het Markiezaat in de periode vanaf de eerste gezondheidsklachten in 2014 tot en met de beëindiging van het gebruik door Defensie van Het Markiezaat eind 2018. Het onderzoek is gericht op de besluiten die betrekking hebben op het al dan niet gebruiken van de schietinrichting vanuit het oogpunt van veiligheid en gezondheid. De kwaliteit van keuringen valt buiten de reikwijdte van dit onderzoek.

Doel van het rapport

Dit rapport heeft als doel:

- Duidelijkheid te bieden over de besluitvorming over het gebruik van Het Markiezaat en de communicatie hierover met de verschillende betrokkenen.
- Defensie te stimuleren de processen voor het veilige gebruik van schietinrichtingen te verbeteren.

Opzet van het rapport

De zes hoofdstukken in dit rapport worden voorafgegaan door een samenvatting en een beschouwing die samen zelfstandig leesbaar zijn. Na de inleiding in hoofdstuk 1 beschrijft hoofdstuk 2 de verschillende instanties die betrokken zijn bij het beoordelen en het gebruiken van civiele schietinrichtingen. Hoofdstuk 3 geeft in chronologische volgorde weer wat deze instanties hebben gedaan. Hoofdstuk 4 bevat de analyse van de inspectie en hoofdstuk 5 beschrijft de actuele ontwikkelingen van schietinrichtingen in gebruik bij Defensie. Hoofdstuk 6 bevat de conclusies en aanbevelingen van de inspectie. Als bijlage zijn een overzicht van de geraadpleegde bronnen en de lijst met gebruikte afkortingen opgenomen.

Wederhoor

Een conceptversie van dit rapport is op 19 maart 2019 aan de Secretaris-Generaal van het ministerie van Defensie voorgelegd voor een controle op feitelijke onjuistheden door de betrokken dienstonderdelen. Op 24 april 2019 ontving de IVD de reactie van de Secretaris-Generaal op het conceptrapport. De IVD heeft de voorstellen voor aanpassingen overgenomen.

2

Betrokken instanties

Bij de inrichting en het gebruik van schietinrichtingen zijn uiteenlopende instanties binnen en soms ook buiten Defensie betrokken. Voor de civiele schietinrichting Het Markiezaat zijn dit:

- De Militaire Commissie Gevaarlijke Stoffen;
- De Commandant der Strijdkrachten;
- Het Korps Commandotroepen;
- Het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid;
- De Defensiestaf/directie Plannen;
- De eigenaar en beheerder van de civiele schietinrichting;
- Het Regionaal Militair Commando Zuid en het Rijksvastgoedbedrijf.

De rol van elk van deze instanties is hieronder toegelicht.

De Militaire Commissie Gevaarlijke Stoffen (MCGS): stelt de regels op, beoordeelt schietinrichtingen en houdt toezicht op het gebruik van schietinrichtingen.

De MCGS is een onderdeel van de Veiligheid, Kwaliteit, Arbo en Milieu (VKAM-) organisatie van de Defensie Materieel Organisatie (DMO). De MCGS is gevestigd op de Kromhoutkazerne te Utrecht. De MCGS stelt de regelgeving op over de inrichting en het gebruik van schietinrichtingen, houdt deze regelgeving bij en ziet toe op de uitvoering daarvan. De regelgeving is vastgelegd in de Ministeriële Publicatie 40-30 (MP 40-30). De MCGS stelt een initiële beoordeling op voordat Defensie een nieuwe militaire schietbaan in gebruik neemt en beoordeelt de inrichting opnieuw als de installatie of het gebruik ervan verandert. Indien een eenheid gebruik wil maken van een civiele schietinrichting, moet de MCGS eerst een onderzoek doen en een beoordeling maken. De desbetreffende eenheid dient hiervoor een verzoek in bij de MCGS. Als de eenheid geen melding doet van het gebruik van een civiele schietinrichting, voert de MCGS geen beoordeling uit. Na ingebruikname beoordeelt de MCGS periodiek de schietinrichtingen. Zij kijkt hierbij of de technische installatie voldoet aan de eisen zoals vermeld in de MP 40-30. Het oordeel van de MCGS is bindend. De MCGS houdt op haar intranetpagina bij of een schietbaan vrijgegeven of gesloten is.

Het voorschrift MP 40-30 bevat de procedures voor de inrichting en het gebruik van schietinrichtingen. De huidige versie stamt uit 2010. Volgens artikel 1.1.3-70 van de MP 40-30 is het hoofd van de sectie MCGS verantwoordelijk voor de evaluatie van het voorschrift. De MCGS moet ten minste eenmaal per vijf jaar deze publicatie evalueren. De MCGS publiceert op haar intranetpagina de meest recente versie van de MP 40-30.

De Commandant der Strijdkrachten (CDS): stelt het schietbeleid van speciale eenheden vast.

De CDS, in Den Haag, is belast met de militaire leiding. Het algemene schietbeleid dat is vastgelegd in de MP 40-30 is van toepassing op alle defensieonderdelen. De CDS kan eenheden aanwijzen die vanwege hun specifieke taakuitvoering mogen afwijken van het algemene schietbeleid. De eenheid legt een dergelijke afwijking vast in aanvullend schietbeleid dat de CDS vaststelt.

Het Korps Commandotroepen (KCT): gebruikt de inrichting.

Het KCT was de belangrijkste militaire gebruiker van Het Markiezaat. Het korps oefende ongeveer 160 dagdelen per jaar op de banen (25, 50 en 100-meterbanen) van de schietinrichting. Bij het KCT werken de speciale eenheden van het Commando Landstrijdkrachten (CLAS). Het korps heeft als taak het voorbereiden en uitvoeren van speciale operaties voor bondgenootschappelijke verdedigings- en crisisbeheersingstaken. Het KCT is gevestigd op de Engelbrecht van Nassaukazerne in Roosendaal. Gedurende diverse opleidingen van het KCT wordt zowel in binnen- als buitenland schiettraining gegeven met wapens van diverse kalibers. In Nederland bestaat behoefte aan schietbanen voor kleinkaliberwapens (5.56mm, 7.62mm, 9mm, .338 en .50).

De commandant van het KCT is verantwoordelijk voor de veiligheid van zijn personeel, ook tijdens schietoefeningen. Als de commandant schietoefeningen wil houden, moet hij op basis van de Arbeidsomstandighedenregeling eerst een risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) (laten) maken. Hij moet een schietinrichting zoeken die past bij de oefening en vaststellen of de schietinrichting door de MCGS is beoordeeld en goedgekeurd voor het beoogde gebruik. Hij moet nagaan of met de beoogde combinatie van wapens, schutters en munitie zijn personeel niet aan te veel geluid, te veel gassen of overdruk bij de ontlading wordt blootgesteld. Bij twijfel kan hij een meting aanvragen bij het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid (CEAG).

De operationele eenheid zelf houdt tijdens een schietoefening toezicht op het veilige gebruik van de schietinrichting. Hiervoor wijst de commandant van de eenheid een baancommandant aan. Als er tijdens oefeningen iets misgaat, moet daarvan melding worden gemaakt in PeopleSoft, het voorvallemeldingssysteem van Defensie. Het KCT is een door de CDS aangewezen eenheid die bij afwijking van de eisen gesteld in de MP 40-30 aanvullend schietbeleid moet opstellen. Het KCT heeft het aanvullend schietbeleid vastgelegd in 'Verbijzonderend schietbeleid KCT'. Dit beleid is in 2017 geactualiseerd en door de CDS vastgesteld.

Het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid (CEAG): geeft advies over veilig gebruik van schietinrichtingen.

Het CEAG is het expertisecentrum van Defensie op het gebied van veiligheid en gezondheid en is ook de arbodienstverlener. Het CEAG is gevestigd in het landhuis Aardenburg in Doorn. In de rol van arbodienstverlener geeft het CEAG gevraagd en soms ook ongevraagd advies over het voorkomen van arbeidsongevallen, bijvoorbeeld bij het gebruik van schietinrichtingen. Het CEAG heeft geen toezichtrol, behalve als het gaat om straling en voedselveiligheid. Als

Defensie behoefte heeft aan nieuwe systemen, zal zij in de fase van de behoeftestelling de arbo- en milieueisen moeten inventariseren. Bij de aanschaf van handvuurwapens zijn dit eisen voor bijvoorbeeld geluidniveau en schietgassen. Voordat Defensie een nieuw systeem koopt, moet de DMO een Arbo en Milieu Risico Analyse (AMRA) maken. Tijdens deze fases kan het CEAG desgevraagd adviseren hoe onderkende risico's kunnen worden beheerst.

De Defensiestaf/directie Plannen/afdeling Vastgoed: bereidt de aanschaf van nieuwe schietinrichtingen voor.

De afdeling Vastgoed van de directie Plannen maakt als onderdeel van de Defensiestaf in Den Haag inzichtelijk welk vastgoed nodig is voor de uitvoering van de taken van Defensie, nu en in de toekomst. In dit kader kijkt de directie Plannen ook naar de behoefte van Defensie aan schietfaciliteiten.

De eigenaar en beheerder van de civiele schietinrichting

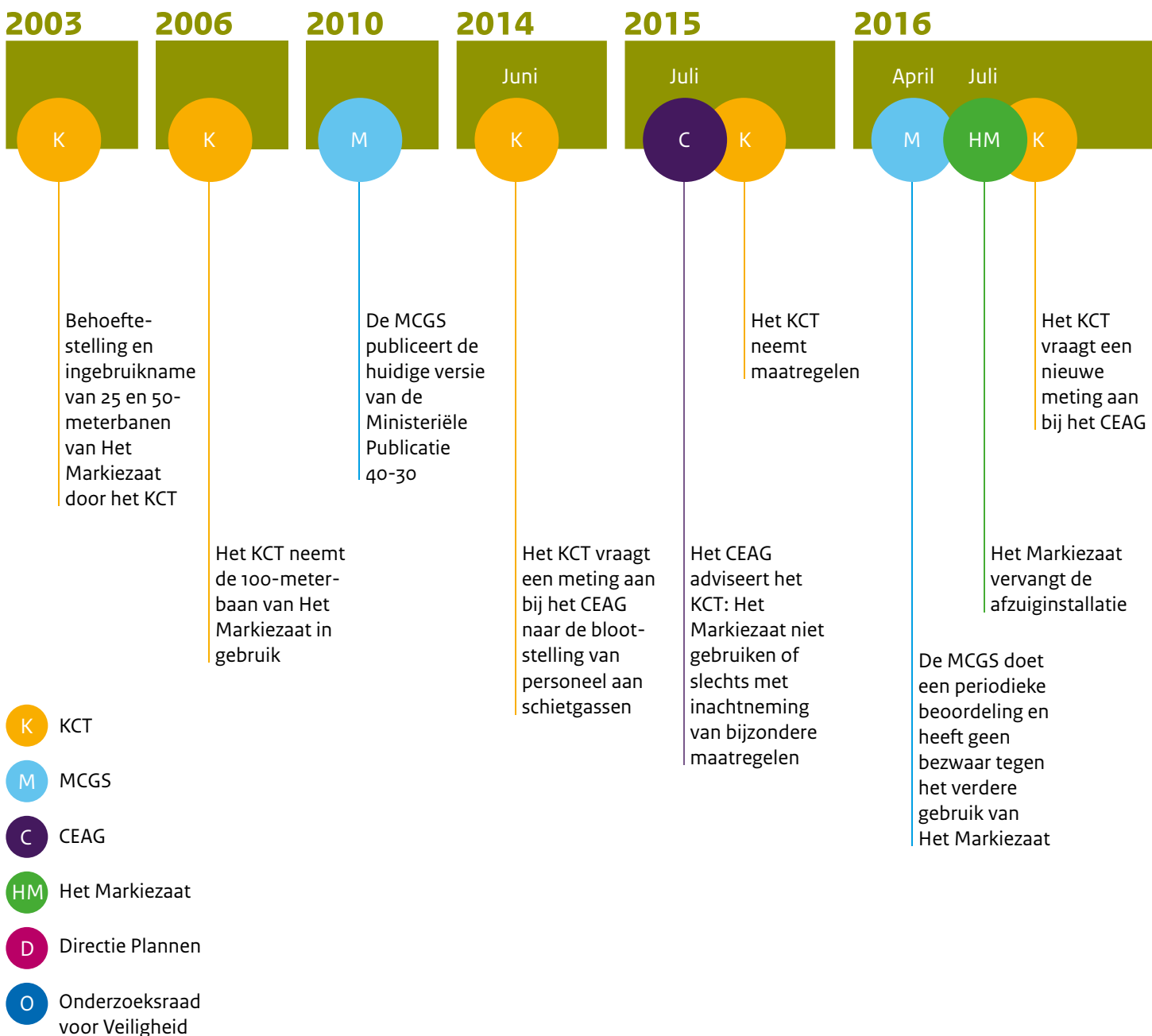
Defensie kan gebruikmaken van civiele schietinrichtingen. Voordat Defensie van een civiele schietinrichting gebruik gaat maken, beoordeelt de MCGS de veiligheidsaspecten van het ontwerp van de inrichting in relatie tot het voorziene gebruik. Eén van deze schietinrichtingen is Het Markiezaat in Bergen op Zoom. De huurovereenkomst vermeldt de rechten en plichten van Defensie en van de eigenaar van de civiele inrichting.

Het Regionaal Militair Commando Zuid; het Rijksvastgoedbedrijf: sluit contracten met de civiele schietinrichtingen.

De contracten met civiele schietinrichtingen zoals Het Markiezaat werden aangegaan door het Regionaal Militair Commando Zuid, destijds een onderdeel van de defensieorganisatie. Deze taak is inmiddels overgenomen door het Rijksvastgoedbedrijf, een onderdeel van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

3 Reconstructie van de besluitvorming

Als onderdeel van het onderzoek heeft de inspectie de volgende tijdlijn opgesteld:

2017

December

D

De afdeling Vastgoed vraagt het CEAG om advies ten behoeve van het ontwerp van nieuwe schietinrichtingen

Juni

O

De Onderzoeksraad voor Veiligheid publiceert het rapport 'Veilig oefenen, lessen uit schietongeval Ossendrecht'

Oktober

C

Het CEAG brengt rapport uit aan de afdeling Vastgoed op basis van o.a. metingen uit 2015

2018

Februari

D

De directeur Plannen besluit, op basis van het CEAG-rapport, dat Het Markiezaat niet langer mag worden gebruikt

September

K

Het KCT stopt met schieten op de 25 en 50-meterbanen van Het Markiezaat

Oktober

K

Het KCT stopt met schieten op de 100-meterbaan van Het Markiezaat

K

Medewerkers van het KCT uiten hun bezorgdheid in de media

M

De MCGS verandert de status van Het Markiezaat op haar intranet-pagina in tijdelijk gesloten

2003: ingebruikname van Het Markiezaat

Militaire eenheden, waaronder het KCT, maakten jarenlang gebruik van de militaire schietbanen in Ossendrecht. Begin 2003 werden deze gesloten. Het KCT had daardoor behoefte aan een alternatief om de schietoefeningen te kunnen blijven uitvoeren. De keuze viel op de civiele schietinrichting Het Markiezaat in Bergen op Zoom. Op 23 april 2003 sloot het hoofdbureau Infrastructuur, Milieu & Arbo van het Regionaal Militair Commando Zuid de huurovereenkomst met Het Markiezaat. Deze huurovereenkomst betrof het gebruik van zes schietpunten op de 25 en 50-meterbanen. Volgens deze overeenkomst is het KCT de huurder van deze banen.

2006: uitbreiding van het gebruik van Het Markiezaat

In september 2006 sloot het Regionaal Militair Commando Zuid een afzonderlijke overeenkomst met Het Markiezaat over het gebruik van de 100-meterbaan, die inmiddels was toegevoegd aan de schietinrichting. Deze overeenkomst verplichtte de eigenaar van Het Markiezaat er onder meer toe dat de schietinrichting moest voldoen aan de eisen van de Koninklijke Nederlandse Schietsport Associatie (KNSA).

2010: herziening voorschrift voor de inrichting en het gebruik van schietinrichtingen (MP 40-30)

In 2010 publiceerde de MCGS een herziene Ministeriële Publicatie 40-30 'Voorschrift voor de inrichting en het gebruik van schietinrichtingen' in de Staatscourant (Stcrt. 2010, 1619). Dit voorschrift bevatte zowel ontwerp- als gebruikseisen. Sinds de publicatie in 2010 is het voorschrift niet gewijzigd of geëvalueerd, hoewel in de regeling zelf is bepaald dat zij ten minste eens per vijf jaar moet worden geëvalueerd. Volgens de MCGS is er geen gelegenheid geweest de publicatie te evalueren, omdat de personele bezetting sinds 2010 van tien naar vier medewerkers is gedaald terwijl de taken zijn toegenomen.

Juni 2014: de commandant van het KCT vraagt het CEAG om een meting

De MP 40-30, paragraaf 1.4.10 schrijft voor: "Werknemers, tewerkgesteld op een binnenschietbaan worden op grond van het gestelde in artikel 4.20b van de Arbeidsomstandighedenregeling in de gelegenheid gesteld om 2 keer per jaar het gehalte lood in het bloed te laten controleren. Als wordt voldaan aan het gestelde in artikel 4.20b, lid 2 van de Arbeidsomstandighedenregeling mag de frequentie van meten worden teruggebracht tot 1 keer per jaar."

Naar aanleiding van klachten onder het personeel over hoofdpijn en een vieze neus tijdens het schieten op Het Markiezaat, liet de commandant van het KCT een bloedonderzoek uitvoeren bij zes KCT-schietinstructeurs. Uit het onderzoek bleek een verhoogd loodgehalte in het bloed. De uitkomsten waren voor de commandant aanleiding om op 30 juni 2014 bij het CEAG een verzoek in te dienen voor een meting naar de blootstelling aan schietgassen tijdens oefeningen op schietinrichtingen die het KCT gebruikte. Het onderzoek werd uitgevoerd bij acht schietbanen waarvan vier op Het Markiezaat. De capaciteit om dergelijke metingen te doen was beperkt; het CEAG had slechts één specialist beschikbaar. De benodigde apparatuur om de meting uit te voeren moest worden gehuurd bij een particulier bedrijf. Het CEAG voerde op 27 augustus 2014 metingen uit tijdens oefeningen op de eerste 25-meterbaan en op 12 maart 2015 op de drie overige banen (25, 50 en 100-meterbanen).

Juli 2015: het CEAG brengt advies uit aan de commandant van het KCT

In zijn eindrapportage 'Blootstelling aan schietgassen, Diverse schietbanen KCT' kwam het CEAG tot de volgende conclusie: "Van de acht verschillende banen die het KCT gebruikt, zijn er drie waar de blootstelling boven de grenswaarde is." De drie banen met een blootstelling boven de grenswaarde waren de twee 25-meterbanen en de 50-meterbaan op Het Markiezaat. Het CEAG adviseerde vervolgens: "[...] om deze drie banen niet langer te gebruiken en de oefeningen enkel op de overige 5 banen¹ te houden.", "Indien het nodig is in de toekomst gebruik te blijven maken van alle schietbanen op Het Markiezaat zijn aanpassingen in de mechanische ventilatie noodzakelijk." en "Als (op korte termijn) er geen alternatieven zijn voor schietlocaties wordt aanbevolen de instructeurs te laten rouleren over de vier banen van Het Markiezaat. Ook adembescherming kan dan als tijdelijke maatregel uitkomst bieden om de blootstelling te beperken."

Vanwege een gebrek aan alternatieven bleef het KCT de schietinrichting Het Markiezaat gebruiken. De commandant van het KCT sprak met de eigenaar van Het Markiezaat af dat deze de afzuiginstallatie zou vervangen. Hij volgde de aanbeveling van het CEAG op om de instructeurs te laten rouleren. De commandant overwoog het gebruik van adembescherming, maar de op dat moment beschikbare middelen voldeden niet. In aanvulling op de aanbeveling van het CEAG verlaagde de commandant de intensiteit van de schietoefeningen en liet hij tijdens de oefeningen meer pauzes inlassen.

April 2016: periodieke beoordeling door de MCGS

In april 2016 voerde de MCGS een periodieke keuring uit in schietinrichting Het Markiezaat. Het betrof een technische keuring aan de hand van de eisen in de MP 40-30. Het meten van schietgassen maakte geen deel uit van deze keuring. In april 2016 was de afzuiginstallatie nog niet vervangen. De MCGS verklaarde na de beoordeling op 21 april 2016 "geen bezwaar" te hebben tegen het gebruik van schietinrichting Het Markiezaat. Zij stelde vast dat "het luchtverversingsysteem van de schietinrichting voldoet aan de gestelde normen mits er geen zeer intensieve schotbelasting plaatsvindt. Indien op de schietinrichting zeer intensief geschoten gaat worden moet rekening gehouden worden met onvoldoende luchtverversingscapaciteit." Bij deze beoordeling "geen bezwaar" hield de MCGS al wel rekening met de toezegging dat Het Markiezaat de afzuiginstallatie in de loop van 2016 zou vervangen.

Juli 2016: vervanging afzuiginstallatie, verzoek commandant KCT aan CEAG om nieuwe meting

In overeenstemming met de aanbeveling van het CEAG, de afspraak met de commandant van het KCT en de toezegging tijdens de beoordeling door de MCGS verving Het Markiezaat in juli 2016 de afzuiginstallatie. De commandant van het KCT vroeg het CEAG om een nieuwe luchtmeting op Het Markiezaat. Hij vroeg deze aan in het kader van de periodieke meting zoals voorgeschreven in de MP

¹ De vijf overige banen waarop het CEAG doelde, zijn Gilze-Rijen (tweemaal), Politieacademie, locatie Ossendrecht (tweemaal) en de 100-meterbaan van Het Markiezaat.

40-30. De commandant vroeg ook specifiek deze meting te laten samenvallen met een geplande bloedafname, waarbij het loodgehalte werd gecontroleerd bij de instructeurs van de contraterreuropleiding. Het CEAG voerde echter geen meting uit en de commandant heeft zijn aanvraag niet herhaald.

In formele zin was de vervanging van de afzuiginstallatie in juli 2016 een wijziging van de schietinrichting en moest de MCGS volgens de MP 40-30 een herbeoordeling uitvoeren. De MP 40-30 maakt echter niet duidelijk wie deze beoordeling in voorkomend geval moet initiëren. Daarnaast had de MCGS, zoals hiervoor vermeld, drie maanden eerder de schietinrichting beoordeeld en meegedeeld “geen bezwaar” te hebben tegen het gebruik ervan. Zij had daarbij rekening gehouden met de toezegging dat Het Markiezaat de afzuiginstallatie zou vervangen. De commandant van het KCT besloot ook na de vervanging van de afzuiginstallatie de eerder genomen maatregelen tijdens schietoefeningen in stand te houden. Sinds juli 2016 was er tijdens het schieten dus sprake van zowel technische aanpassingen als aanvullende maatregelen. Van juli 2016 tot oktober 2018 zijn in het meldingenvoorvallensysteem in PeopleSoft geen meldingen over Het Markiezaat geregistreerd.

December 2016: aanvraag hoofd afdeling Vastgoed voor metingen op diverse banen

In 2016 besloot het Rijksvastgoedbedrijf te beginnen met de bouw van een aantal nieuwe speciale schietinrichtingen. Het betrof shoothouses, Close Quarter Battle (CQB-) faciliteiten en 270-gradenbanen. Het verschil met een reguliere baan zoals Het Markiezaat is dat schutters op dergelijke banen niet vanuit een vaste positie schieten, maar zich verplaatsen en in verschillende richtingen kunnen schieten. Omdat er bij de directie Plannen van de Defensiestaf onduidelijkheid bestond over de ontwerpeisen voor de blootstelling aan schietgassen, vroeg het hoofd van de afdeling Vastgoed van deze directie het CEAG een serie metingen te verrichten naar de schietgassenemissie in shoothouses, CQB-faciliteiten en 270-gradenbanen.

Juni 2017: rapport ‘Veilig oefenen, lessen uit schietongeval Ossendrecht’ van de Onderzoeksraad voor Veiligheid

De Onderzoeksraad voor Veiligheid vroeg in 2017 in zijn rapport ‘Veilig oefenen, lessen uit schietongeval Ossendrecht’ onder meer speciale aandacht voor het aanpassen van de regels in de MP 40-30 voor CQB-schietinrichtingen.

Oktober 2017: rapport van het CEAG

Op 26 oktober 2017 bood het CEAG het rapport ‘Blootstelling aan munitiegerelateerde stoffen tijdens het schieten op speciale schietfaciliteiten’ aan de directie Plannen aan. Er is in Nederland maar één shoothouse (infanterieschietkamp Harskamp) en één 270-gradenbaan (Politieacademie, locatie Ossendrecht, gehuurde schietinrichting) en geen CQB-faciliteit. Het CEAG voegde daarom gegevens van metingen op 22 reguliere banen aan het rapport toe om inzicht te geven in de verschillen in blootstelling aan gevaarlijke gassen in schietinrichtingen. Hierbij maakte het CEAG gebruik van eerdere metingen, waaronder die van 2015 op Het Markiezaat. Het CEAG nam in het overzicht alleen de projectnummers van deze metingen op en niet het jaar van meten. In het overzicht gaf het CEAG wel weer welke onderdelen gebruikmaakten van de

schietinrichtingen. Zo vermeldde het CEAG onder meer dat het KCT gebruikmaakte van Het Markiezaat. Volgens het baanplan 2017 van Het Markiezaat maakten daarnaast de Koninklijke Militaire Academie en het Commando Luchtmacht in dat jaar eenmalig gebruik van de schietinrichting.

In het rapport beoordeelde het CEAG per schietinrichting met behulp van een kleurcode de beheersing van het risico van de blootstelling aan schietgasen. Hierbij hanteerde het CEAG de Nederlandse norm NEN-EN 689 ('leidraad voor de beoordeling van de blootstelling bij inademing van chemische stoffen voor de vergelijking met de grenswaarde en de meetstrategie'). De kleurcodes werden toegelicht in de tekst van het rapport, maar de toelichting op de code geel week af van die boven de meettabellen in het rapport. Bij de toelichting op code geel in de tekst stond: "indien bij drie representatieve metingen de concentratie boven de 25% van de grenswaarde is, maar het gemiddelde is beneden de 50% van de grenswaarde". Boven de meettabel stond echter bij code geel: "geen overschrijding van de grenswaarde, maar periodieke metingen zijn nodig".

In het rapport had de 100-meterbaan van Het Markiezaat code geel en hadden de twee 25-meterbanen en de 50-meterbaan de code rood (overschrijding van de grenswaarde). Bij de schietinrichting 'Arnhemse Heide' vermeldde het CEAG specifiek dat de afzuiginstallatie was aangepast na de in het rapport opgenomen metingen. Dat de afzuiginstallatie van Het Markiezaat inmiddels ook was vervangen bleef echter onvermeld.

Februari 2018: de directeur Plannen van de Defensiestaf besluit dat Defensie Het Markiezaat niet langer zal gebruiken

Naar aanleiding van het CEAG-rapport en vooral de constatering in het rapport dat bij drie schietbanen op Het Markiezaat overschrijdingen van schietgasen door het CEAG waren vastgesteld, constateerde de directeur Plannen dat er uit het oogpunt van veiligheid een besluit moest worden genomen over het gebruik van die banen. Het afdelingshoofd Vastgoed adviseerde de directeur Plannen de vier operationele commandanten een nota te sturen met het besluit de 25 en 50-meterbanen op Het Markiezaat niet langer te gebruiken. De directeur nam dit advies over.

Op dat moment wisten het afdelingshoofd en de directeur niet dat de cijfers over Het Markiezaat in het CEAG-rapport geen weerspiegeling waren van de actuele situatie. Het rapport zelf, bedoeld voor het opstellen van ontwerpisen, gaf ook geen aanleiding om aan deze cijfers te twijfelen. Het rapport vermeldde immers niet dat op Het Markiezaat de afzuiginstallatie inmiddels was vervangen.

De directeur Plannen besprak zijn voornemen Het Markiezaat te sluiten voor defensieoefeningen in het Generaalsberaad van 31 januari 2018². Het beraad accepteerde het besluit, waarna de directeur de nota 4 februari verstuurd naar de

² De Plaatsvervangend CDS zat het beraad voor en de CDS en de directeurs van de Defensiestaf namen eraan deel.

operationele commandanten, waaronder de Commandant Landstrijdkrachten (C-LAS), en de Plaatsvervangend Secretaris-Generaal. De nota ging in afschrift (onder andere) naar het CEAG en de MCGS, maar niet naar de commandant van het KCT, hoewel het KCT wel specifiek als gebruiker in het CEAG-rapport was vermeld.

De staf van de C-LAS reageerde 21 februari 2018 op de nota met een confidentiële e-mail aan de afdeling Vastgoed. De staf wees erop dat de afzuiging op Het Markiezaat inmiddels was aangepast en dat er maatregelen van kracht waren tijdens schietoefeningen. Het bericht ging in afschrift naar het KCT. Het KCT ontving echter ook nu niet de nota van de directeur Plannen. De nota heeft het KCT dus niet bereikt en het e-mailbericht heeft niet geleid tot intrekking of aanpassing van het besluit.

De MCGS hield op haar intranetpagina de status van de verschillende schietinrichtingen van Defensie bij, maar wijzigde die van Het Markiezaat naar aanleiding van de nota niet; de status bleef “vrijgegeven”.

September 2018: het KCT stopt met schieten op de 25 en 50-meterbanen

De ‘personeel risico manager’ (PRM) van een onderdeel heeft als taak de operationele risico’s voor het personeel te identificeren. De PRM van het KCT attendeerde op 19 september 2018 de commandant op het besluit van de directeur Plannen. De commandant stopte vervolgens het gebruik van de 25 en 50-meterbanen die in het CEAG-rapport op code rood stonden. Het KCT bleef de 100-meterbaan gebruiken. Deze stond op de intranetpagina van de MCGS onveranderd op “vrijgegeven” en het CEAG had in zijn rapport van oktober 2017 deze baan de kleurcode geel gegeven.

Oktober 2018: het KCT stopt met schieten op de 100-meterbaan op Het Markiezaat

Op 6 oktober 2018 berichtten verschillende media dat commando’s nog oefenden op de schietinrichting Het Markiezaat ondanks een besluit van Defensie om de schietinrichting vanaf februari 2018 niet meer te gebruiken. De commandant van het KCT besloot nu ook te stoppen met schieten op de 100-meterbaan van Het Markiezaat. De MCGS veranderde op haar intranetpagina de status van de banen op Het Markiezaat naar “tijdelijk buiten gebruik”.

4 Analyse

Het besluit de schietinrichting niet meer te gebruiken

Het afdelingshoofd Vastgoed en de directeur Plannen van de Defensiestaf maakten zich begin 2018 zorgen over de gezondheid van de militairen die gebruik maakten van schietinrichting Het Markiezaat, omdat het CEAG in zijn rapport van oktober 2017 de 25 en 50-meterbanen de code rood gaf. Code rood geeft weer dat de grenswaarde van schietgassen wordt overschreden. Omdat Defensie het noodzakelijk acht actie te ondernemen bij onveilige situaties nam de directeur Plannen het advies van het afdelingshoofd Vastgoed over om een nota op te stellen met daarin het besluit “de baan in Markiezaat voor Defensie niet meer te gebruiken”. Hierbij doelde de directeur Plannen op de 25 en 50-meterbanen. Hij besprak het voorgenomen besluit in het Generaalsberaad van 31 januari 2018.

Het CEAG-rapport waarop de directeur zijn besluit baseerde, was bedoeld voor het definiëren van ontwerpisen voor schietinrichtingen. Het bevatte gegevens over Het Markiezaat die begin 2018 niet meer actueel waren. Het rapport vermeldde niet dat het om een meting uit 2015 ging en dat de afzuiginstallatie van Het Markiezaat na die meting vervangen was. Voor het eigenlijke doel van het rapport was dat ook niet relevant. Bij de Defensiestaf in Den Haag was het echter evenmin bekend dat de commandant van het KCT al in 2015 aanvullende maatregelen had genomen naar aanleiding van een CEAG-rapport uit dat jaar.

De directie Plannen betrok bij de voorbereiding niet de impact van het besluit op het oefenprogramma van het KCT. Voorts besprak zij het voorgenomen besluit niet met het KCT, hoewel uit het rapport van het CEAG bleek dat het KCT van Het Markiezaat gebruik maakte. Het KCT had hierdoor niet de gelegenheid de directie Plannen te informeren over de actuele situatie.

Na het besluit informeerde de directeur Plannen de operationele commandanten, waaronder de C-LAS, in een nota over zijn besluit. De staf C-LAS stuurde deze nota niet door naar het KCT. Wel meldde de staf C-LAS in een confidentiële e-mail aan de afdeling Vastgoed dat de situatie op Het Markiezaat was veranderd. Dit leidde echter niet tot intrekking of aanpassing van het besluit. De nota met het besluit heeft de commandant van het KCT ook in tweede instantie niet bereikt.

Het gebruik van Het Markiezaat

Het CEAG adviseerde op 29 juli 2015 de schietinrichting niet meer te gebruiken. Als defensieonderdelen dat toch wilden blijven doen, waren er volgens het CEAG aanpassingen in de mechanische ventilatie noodzakelijk. Als dit op korte termijn niet kon, waren er maatregelen nodig tijdens het schieten. Op verzoek van de commandant van het KCT zegde Het Markiezaat toe de afzuiginstallatie te vervangen. In afwachting daarvan besloot de commandant te blijven oefenen

met inachtneming van de door het CEAG aanbevolen roulatie van de instructeurs. Ook trof hij andere maatregelen, te weten het verlagen van de intensiteit van de schietoefeningen en het inlassen van meer pauzes. Ook nadat de afzuiginstallatie in juli 2016 was vervangen, hield de commandant deze maatregelen in stand. In hoeverre de vervanging van de afzuiginstallatie feitelijk een verbetering was, is niet vastgesteld. Het CEAG voerde, ondanks het verzoek daartoe van de commandant van het KCT, geen nieuwe meting uit. Vast staat wel dat er na de vervanging van de afzuiginstallatie geen meldingen in PeopleSoft zijn gedaan over de oefenomstandigheden in Het Markiezaat.

Hoewel dat alleen met zekerheid is vast te stellen door middel van een meting onder vergelijkbare omstandigheden, lijkt het niet waarschijnlijk dat medewerkers van het KCT na juli 2016 structureel zijn blootgesteld aan te hoge concentraties schietgassen tijdens schietoefeningen op Het Markiezaat. Sinds juli 2016 was sprake van zowel technische aanpassingen, die het CEAG op zich voldoende achtte om veilig te kunnen schieten, als maatregelen die de commandant eerder had getroffen om de blootstelling aan schietgassen te beperken.

De Ministeriële Publicatie 40-30

Begin 2018 week de uitvoering van de processen op een aantal punten af van het voorschrift MP 40-30.

- De Defensie Veiligheidsraad Gevaarlijke Stoffen (DVGS), belast met de advisering over het ontwerp, het gebruik en de veiligheid van de inrichtingen, bestaat niet meer.
- Het toezicht door de MCGS op het gebruik van schietinrichtingen is beperkt en bestaat uit een periodieke beoordeling van de schietinrichting.
- De voorgeschreven vijfjaarlijkse evaluatie van het voorschrift is niet uitgevoerd.

Daarnaast bevat de MP 40-30 een aantal onduidelijkheden.

- Paragraaf 1.1.2 beschrijft de geldigheid van dit voorschrift. Er staat onder andere dat het voorschrift geldig is voor het gebruik van schietinrichtingen die bij Defensie in beheer zijn. Dit suggereert dat het voorschrift niet geldig is voor civiele schietinrichtingen. Verderop in de tekst (paragraaf 1.1.3) blijkt echter dat het voorschrift ook over het gebruik van civiele schietinrichtingen gaat.
- Het voorschrift MP 40-30 maakt niet duidelijk op welke combinatie van wapens en munitie het van toepassing is.
- De rol van de Arbodienst is niet opgenomen. Toen het CEAG in 2013 werd opgericht en deze rol op zich nam, is het voorschrift niet aangepast.
- Het is onduidelijk wie de voorgeschreven periodieke meting naar schietgassen moet initiëren.
- De MP 40-30 maakt niet duidelijk hoe de verschillende verantwoordelijkheden binnen Defensie zijn belegd en waar de juiste informatie beschikbaar moet zijn.

Defensie hanteert als regel (SG-aanwijzing A-001) dat voorschriften niet worden gedupliceerd. In voorkomend geval moet worden verwezen naar de juiste regelgeving. In de MP 40-30 zijn echter geen verwijzingen opgenomen. De regels in de MP 40-30 dragen ertoe bij dat de informatie over het gebruik van schietinrichtingen niet op één locatie beschikbaar is. Om vast te stellen of een schietinrichting mag worden gebruikt, moeten defensiemedewerkers verschillende instanties en verschillende procedures raadplegen. De MP 40-30 had uiterlijk in 2015 geëvalueerd en aangepast moeten worden. In 2017 vraagt de Onderzoeksraad voor Veiligheid in zijn rapport 'Veilig oefenen, lessen uit schietongeval Ossendrecht' speciaal aandacht voor het aanpassen van de regels voor CQB-schietinrichtingen in de MP 40-30. Dit is niet gebeurd.

Ten slotte valt op dat het opstellen van de regelgeving voor schietinrichtingen, de beoordeling van deze schietinrichtingen en het toezicht op het inrichten en het gebruik van schietinrichtingen alle bij de MCGS zijn belegd. Daarmee houdt de MCGS toezicht op de regels die zij zelf opstelt.

Informatievoorziening

Commandanten hebben informatie over schietinrichtingen nodig voor hun beoordeling van de oefenmogelijkheden. De benodigde informatie is echter niet op één plek beschikbaar. Bovendien is de informatie moeilijk vindbaar en toegankelijk. De verschillende partijen delen informatie niet als vanzelf met elkaar. Het CEAG stuurt zijn rapporten bijvoorbeeld alleen naar de opdrachtgever. Sommige van deze rapporten zijn vertrouwelijk, maar ook als dat niet het geval is, maakt het CEAG ze niet toegankelijk voor andere defensieonderdelen. Het CEAG is eind 2018 begonnen met het vullen van een database met metingen op schietbanen, maar de gegevens zijn nog niet compleet en niet toegankelijk voor de operationele eenheden. De MCGS houdt de actuele status van schietinrichtingen bij op haar intranetpagina. Dit overzicht, dat uitsluitend berust op de eigen beoordeling van de MCGS, geeft alleen weer of een schietinrichting vrijgegeven of gesloten is. Het overzicht maakt niet duidelijk welke oefeningen op een schietinrichting zijn toegestaan.

5 Actuele ontwikkelingen

Tijdens het onderzoek heeft de inspectie kunnen vaststellen dat Defensie verbeteringen in gang heeft gezet ten aanzien van het ontwerp, de beoordeling en het gebruik van schietinrichtingen.

Inrichten van een database over schietinrichtingen

Het CEAG heeft inmiddels de gebrekkige informatievoorziening en de problemen rondom de beoordeling van schietinrichtingen onderkend. Het voert inmiddels metingen uit op schietinrichtingen die Defensie in gebruik heeft en hanteert daarbij dertig verschillende schietscenario's. Op deze manier kunnen banen met elkaar worden vergeleken en kan door middel van extrapolatie het toegestane gebruik worden bepaald. De resultaten van deze metingen neemt het CEAG op in een database. De gegevens zijn nog niet compleet en niet toegankelijk voor gebruikers van schietinrichtingen. Het CEAG beschikt nog steeds over beperkte capaciteit om metingen te doen en voert deze alleen uit op aanvraag als onderdeel van andere werkzaamheden. De benodigde apparatuur moet worden gehuurd en is er slechts één verhuurder. Het zal daarom nog geruime tijd duren voordat de database volledig gevuld is.

Voortgang aanpassing MP 40-30

Naar aanleiding van de beleidsverklaring Veiligheid, Gezondheid en Milieu (2017) en het dodelijke schietongeval in Ossendrecht, heeft Defensie de Stuurgroep Veiligheid Gezondheid en Milieu Klein Kaliber Wapens Schieten (SG VGM KKW) ingesteld. Onder deze stuurgroep vallen vijf werkgroepen die verbeteringen voorstellen over specifieke onderwerpen. Deze werkgroepen zijn:

- Opleiden & Trainen;
- Infrastructuur;
- Materieel & Uitrusting;
- Verbijzonderend Schietbeleid;
- Beleid & Toezicht.

Samen met de MCGS werkt de stuurgroep aan een algemeen schietbeleid dat complementair is aan een vernieuwde MP 40-30.

In de brief van 16 januari 2019 van de staatssecretaris van Defensie aan de Tweede Kamer staat dat het voorschrift in het tweede kwartaal van 2019 volledig zal zijn herschreven.

Nieuw schietcomplex

Sinds het najaar van 2018 beschikt het KCT over een tijdelijke schietfaciliteit op de Engelbrecht van Nassaukazerne. Deze schietinrichting voldoet aan de vraag voor basisschietoefeningen op schietbanen tot en met 50 meter. Tijdens piekbelasting van de schietbanen (zoals tijdens initiële opleidingen) is er een tekort aan basisopleidings- en trainingsmogelijkheden. Hierdoor is er nog steeds behoefte aan uitwijkmogelijkheden en een 100-meterbaan zoals op Het Markiezaat. Defensie kan Het Markiezaat weer in gebruik nemen nadat het CEAG en de MCGS de banen hebben gekeurd.

6 Conclusies en aanbevelingen

De Inspectie Veiligheid Defensie is in dit onderzoek aan de hand van een reconstructie nagegaan hoe de besluitvorming over het gebruik van de schietinrichting Het Markiezaat is verlopen. Op basis van haar onderzoek komt de inspectie tot de volgende conclusies:

Het besluit Het Markiezaat niet meer te gebruiken berust op informatie die daarvoor niet bestemd was en niet meer actueel was.

De directeur Plannen besloot begin 2018 dat banen in Het Markiezaat niet meer mochten worden gebruikt, omdat militairen mogelijk een gezondheids-risico liepen. Hij nam het besluit echter op basis van een rapport van het CEAG dat bedoeld was voor het definiëren van ontwerpisen en niet voor besluit-vorming over het al dan niet gebruiken van schietinrichtingen. Het rapport bevatte daarvoor niet alle essentiële en actuele informatie. Zo was de directeur Plannen er niet van op de hoogte dat de afzuiginstallatie in juli 2016 was vervangen en dat het KCT sinds 2015 aanvullende maatregelen nam tijdens het schieten. Het rapport van het CEAG gaf hem geen aanleiding vragen te stellen over de actuele situatie van de schietinrichting.

Het KCT is niet betrokken bij en geïnformeerd over het besluit Het Markiezaat niet meer te gebruiken.

De directie Plannen betrok het KCT niet bij het besluit Het Markiezaat niet langer te gebruiken. Hierdoor kon het KCT de directie niet informeren over de actuele situatie die van invloed zou zijn geweest op het besluit. Ook nadat het besluit was genomen werd het KCT niet direct geïnformeerd.

Het lijkt niet waarschijnlijk dat medewerkers van Defensie, nadat de afzuiginstallatie in 2016 was vervangen, structureel zijn blootgesteld aan te hoge concentraties schietgassen.

Naar aanleiding van het eerste rapport van het CEAG (juli 2015) nam de commandant diverse maatregelen om de blootstelling aan schietgassen te beperken, waaronder het door het CEAG aanbevolen rouleren van instructeurs. Nadat Het Markiezaat in juli 2016 de afzuiginstallatie had vervangen, hield hij deze maatregelen in stand. Sindsdien was er tijdens het schieten dus feitelijk sprake van zowel technische aanpassingen, die het CEAG op zich voldoende achtte om blootstelling aan te hoge concentratie schietgassen te vermijden, als van aanvullende maatregelen. Sinds de vervanging van de afzuiginstallatie zijn er geen meldingen over Het Markiezaat geregistreerd in het meldingenvoorval-systeem PeopleSoft.

Het lijkt dan ook niet waarschijnlijk dat medewerkers van het KCT na juli 2016 structureel zijn blootgesteld aan te hoge concentraties schietgassen tijdens schietoefeningen op Het Markiezaat. Dit kan echter alleen met zekerheid worden vastgesteld door middel van een meting onder vergelijkbare omstandigheden als tijdens de schietoefeningen.

De 'status' van schietinrichtingen is niet transparant voor de gebruiker.

De informatie die nodig is voor besluitvorming over oefeningen in schietinrichtingen is niet op één plek beschikbaar en is moeilijk vindbaar en toegankelijk. De informatie wordt niet als vanzelf gedeeld. Het CEAG stuurt rapporten alleen naar de opdrachtgever en niet naar andere onderdelen, zelfs als de rapporten voor hen relevant zijn. De MCGS publiceert de status van schietinrichtingen op de intranetpagina, maar koppelt deze niet aan relevante gegevens, zoals het toegestane gebruik. Hierdoor zijn betrokkenen niet goed geïnformeerd.

De Inspectie beveelt daarom aan dat Defensie de informatie over schietinrichtingen bijeenbrengt en toegankelijk maakt voor alle betrokkenen.

De Ministeriële Publicatie 40-30 is verouderd.

Begin 2018 week de uitvoering in de praktijk op een aantal punten af van de voorschriften in MP 40-30. De huidige versie van de MP 40-30 stamt uit 2010 en de voorgeschreven vijfjaarlijkse evaluatie is niet uitgevoerd. Ook heeft Defensie het voorschrift nog niet aangepast naar aanleiding van een daartoe strekkende aanbeveling van de Onderzoeksraad voor Veiligheid in het rapport 'Veilig oefenen, lessen uit schietongeval Ossendrecht' (2017).

Als regelingen en procedures verouderd zijn en niet aansluiten op de actuele praktijk, zal de neiging van mensen snel afnemen deze serieus te nemen en toe te passen.

De inspectie beveelt daarom aan dat Defensie de Ministeriële Publicatie 40-30 zo spoedig mogelijk aanpast en waarborgt dat regelingen en procedures actueel blijven. Dit houdt in dat Defensie deze direct aanpast en publiceert als de veiligheid daarom vraagt.

Bijlage I Geraadpleegde bronnen

Tijdens het onderzoek is gebruikgemaakt van de volgende bronnen:

Defensiestukken

- Huur-gebruik overeenkomst SV Het Markiezaat, 14 april 2003, kenmerk 03/21502.
- Huur-gebruik overeenkomst 100m baan, 1 september 2006, kenmerk 06/66647.
- Aanvraag dienstverlening CEAG, 30 juni 2014, AF 2014070138 (KCT).
- Eindrapportage Blootstelling aan schietgassen, Diverse schietbanen KCT, 29 juli 2015 (CEAG).
- Aanbieding eindrapportage blootstelling schietgassen, 27 januari 2016 (CEAG).
- Inspectie schietinrichting Markiezaat, 21 april 2016, DMO2016003944 (MCGS).
- Aanvraag dienstverlening CEAG, 1 juli 2016, A100110 (KCT).
- Aanvraag meting schietbaanemissie op diverse schietbanen in Nederland, 15 december 2016, BS2016034770 (Directie Plannen).
- Aanbieding verbijzonderend schietbeleid Korps Commandotroepen 2017, 11 september 2017, CLAS2017013229 (CLAS).
- Aanbieding eindrapportage blootstelling aan munitiegerelateerde stoffen tijdens het schieten op speciale schietfaciliteiten, 26 oktober 2017, 2017071016 (CEAG).
- Maatregelen naar aanleiding van het CEAG-rapport schietbaangassenemissie, 1 februari 2018, BS2018001619 (Directie Plannen).
- Brief van de Staatssecretaris van Defensie aan de Tweede Kamer van 16 januari 2019 (BS2019000186) over voortgang maatregelen Ossendrecht. Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2019, Kamerstukken II 2018/19, 35000, nr. 81.

Documentatie

- NEN EN 689 ('leidraad voor de beoordeling van de blootstelling bij inademing van chemische stoffen voor de vergelijking met de grenswaarde en de meetstrategie').
- Ministeriële Publicatie 40-30: Voorschrift voor de inrichting en het gebruik van schietinrichtingen (Staatscourant 2010, 1619).
- Rapport 'Veilig oefenen, lessen uit schietongeval Ossendrecht', Onderzoeksraad voor Veiligheid, 21 juni 2017.

Registraties

- Database voorvallemeldingen in PeopleSoft.
- Het baanplan, 1 januari 2017.

Interviews

Tijdens het onderzoek hebben leden van het onderzoeksteam van de IVD de volgende organisatieonderdelen bezocht en betrokken medewerkers geïnterviewd:

- Korps Commandotroepen;
- Militaire Commissie Gevaarlijke Stoffen;
- Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid;
- Directie Plannen van de Defensiestaf.

Bijlage II   Lijst van afkortingen

AMRA	Arbo en Milieu Risico Analyse
CDS	Commandant der Strijdkrachten
CEAG	Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid
C-LAS	Commandant Landstrijdkrachten
CQB	Close Quarter Battle
DMO	Defensie Materieel Organisatie
IVD	Inspectie Veiligheid Defensie
KCT	Korps Commandotroepen
KNSA	Koninklijke Nederlandse Schietsport Associatie
MCGS	Militaire Commissie Gevaarlijke Stoffen
MP	Ministeriële Publicatie
PRM	Personeel Risico Manager
RI&E	Risico-Inventarisatie en -Evaluatie
SG	Secretaris-Generaal
VKAM	Veiligheid, Kwaliteit, Arbo en Milieu

Inspectie Veiligheid Defensie

Brasserskade 227a
2497 NX Den Haag

Postbus 90701
2509 LS Den Haag
MPC 58B

www.ivd.nl